

„КАМЪК” - АТАНАС ДАЛЧЕВ

(анализ)

В творби като „Метафизичен субект” и „Камък” Далчев реабилитира и дори възвисява тленното, на което дължи своята мощ душата. В „Камък” преходният живот е представен (както във „Вечер”) чрез паралел между човешкото и природното („остаряват хора и дървета”). Природата е представена като споделяща човешката участ. Азът осъзнава неотменимостта на този световен закон с философска примиримост. Оказва се обаче, че законът има и друго противоположно проявление – камъка. Той не е повлечен в кръговрата на негативните човешки метаморфози (стареенето); недосегаем е за ерозивната сила на сезоните, неизменен е („винаги един и същ”); нито старее, нито се движи; лишен е от мъките на греха, а оттук и от греховност. Камъкът въплъщава Далчевото философско разбиране за вечността: тя е лишена от живот, безгреховна, безчувствена, т.е. мъртва. Това я прави „свята”. Човекът обаче е нещо съвсем друго. Той е единство на тленна плът и съвест, което го обрича да се променя, движи (да завяхва и да се възражда). Стихотворението „Камък” внушава, че това не е само ужасно, но и прелестно. Ето защо поетът тук възвисява, а не принизява грешния живот, т.е. открива значимото и в спокойствието на камъка, и в динамичния превратен живот на тленното.

=====

Склонността на Далчев към проникване отвъд видимостта на нещата, акмеистичното търсене на символните им проекции и свързаното с него философско-скептично умонастроение продължава и в „Камък”. Идеята, от която се изхожда в „Повест” - че мъдростта ражда печал, тук е приела друго лице - че съвършенството е равнозначно на смърт. Камъкът е абсолютен знак на неизменното, недосегаемостта, постоянното. Антипод на човека с неговото несъвършенство, за камъка древната истина, че всичко се променя, не важи. В духа на скептичната философия типично човешките черти съвест и жажда за познание са белязани с негативно значение - та са извор на беди и грешки. Прозрял абсолютното превъзходство на камъка над всичко живо и тленно, още древният човек е ваял образите на своите богове от него. Твърдението „ти си свят” обаче, в смисъл на святост, съдържа и своето промислено и подразбиращо се омонимно отрицание. Да бъдеш съвършен и свят, означава да си далече от хората с техните тревоги, грижи, грехове. Диалектиката на живота никак не се вписва в метафизичната завършеност на камъка. Божественото е синоним на мъртвото. И тъкмо тук идва идеята на стихотворението, формулирана като поанта:

*Алена искра, от теб изтръгната,
камък, истината в теб прозрях:
вечно и свето е само мъртвото
живото живее в грях.*